

Köszönöm, hogy mellénk álltatok, szeretettel vettetek körül. A jó Isten áldjon meg ezért titeket. Péterfi Dénessel együtt én is tudom: „ha nem is beszélék ott, mindig ott vagyok. Hogy ott beszéltem, mindig ott maradok, attól elválasztani nem tudnak”. Ámen.

„MANDULAVESSZŐT LÁTOK”²

„Így szólt hozzám az Úr igéje:

»Mielőtt megformáltalak az anyaméhben, már ismertelek, és mielőtt a világra jöttél, megszenteltelek, népek főpapjává tettelek.«

De én ezt válaszoltam: »Ó, Uram, Uram! Hiszen nem értek a beszédhez, mert fiatal vagyok!«

Az Úr azonban ezt mondta nekem: »Ne mondd, hogy fiatal vagy, hanem menj, ahova csak küldelek, és hirdesd, amit csak parancsolok! Ne félj tőlük, mert én veled leszek, és megmentelek!« – így szólt az Úr.

Azután kinyújtotta kezét az Úr, megérintette a számat, és ezt mondta nekem az Úr: »Én most a szádba adom igéimet! Lásd, én a mai napon népek és országok fölé rendellek, hogy gyomlálj és irts, pusztíts és rombolj, építs és plántálj!«

Majd így szólt hozzám az Úr igéje: »Mit látsz, Jeremiás?« Ezt feleltem: »Mandulavesszőt látok.« Az Úr pedig ezt mondta nekem: »Jól látod, mert gondom van rá, hogy igémet beteljesítsem.«

Másodszor is szólt hozzám az Úr igéje: »Mit látsz?« Így feleltem: »Gőzölgő üstöt látok, amely északon jelenik meg.«

(Jer 1,4–13)

Ünneplő Gyülekezet, kedves keresztyény Testvéreim!

Tizenegyévi egyházközségi szolgálat után becsukódott mögöttem egy ajtó, egy lelkeszi hivatal ajtaja, egy papi lakás ajtaja, ahová mindig öröm volt hazatérni. Magunk között édes otthonnak neveztük.

Tizenegy év után becsukódott egy templomajtó, amely vasárnapról vasárnapra várt engem. Szinte hihetetlen, hogy egy szolgálati hely, egy őrhely, Isten országának egy bástyája már csak emlék maradt számomra.

Ott becsukódott egy ajtó, itt megnyílt egy másik; ott üresen maradt egy őrhely, egy bástya, itt betöltődött.

Úgy érzem magam, mint tizenegy évvel ezelőtt. Szívem és lelkem tele van az új kezdet reménységével, izgatottságával és várakozásával. Kissé szorongva

2 Beköszöntő beszéd, Torda, 2006. november 24.

gondolok a holnapokra: vajon mit tartogat számomra, számunkra? Olyan ez a holnap, mint egy *felbontatlan levél*, amelyben nem tudom, tudjuk, mi áll.

*

Tizenegy év alatt előfordult, hogy lelkész nélkül maradt, jó nevű, jó hírben álló egyházközségek képviselői megkerestek, és arra kértek, fogadjam el meghívásukat. Bevallom, mindig jólesett a személyem iránti bizalom, tisztelet, mégis mindig nemet mondtam.

Emlékszem egy olyan esetre, amikor egy esperes fordult hozzám hasonló ajánlattal, menjek át az ő egyházkörének egyik egyházközségébe. Bizonyára tudomására jutott, hogy több alkalommal nemet mondtam már különböző meghívásoknak, ezért igen hatásosan, ésszerűen és meggyőzően érvelt: „Kedves Kolléga – mondta –, magam is tudom, hogy az első szolgálati hely olyan, mint az első szerelem. Hiszem, hogy valóban szíveden viseled kis közösséged sorsát, és nem szeretnéd elhagyni őket, mert ezt talán úgy élnék meg, mintha cserbenhagynád őket. De egy dolgot jegyezz meg: bármely egyházkörben, bármely egyházközségben szolgálsz is, ugyanazt az unitárius érdeket szolgálod. *Az úgy a fontos, nem a hely!*”

Bevallom, akkor is nemet mondtam. Pedig úgy éreztem, hogy egy kis közösség teljes bizalmát helyezte belém, és nélkülem minden összeomlik. S a válaszomat levélben így fogalmaztam meg: „Köszönöm a személyem iránti bizalmat és rokonszenvet, de félek, hogy a lelkészcsere következtében egyházközségi életünk hanyatlásnak indulna. Végre közösségi életünk szerelvényét sínre tettük, s valószínű, hogy »mozdonycsere« következtében a szerelvény a kapaszkodón nem tudna újraindulni, s visszarobogna a völgybe. Onnan pedig ismét felvontatni erre a szintre nem kis erőfeszítést igényelne.”

Egy másik alkalommal az idősebb lelkésznezmedékhez tartozó egyik kolléga tudomására hoztam, hogy visszautasítottam egy jónevű, nagy lélekszámú egyházközség meghívását, és kemény bírálatot kaptam. Valahogy így hangzott: „Féltek a munkától, a szolgálattól, szeretitek a kényelmet, a nyugodt életet. Bezzeg a mi időnkben másként volt. Mi fiatal lelkészekként szíves-örömet elvállaltuk volna egy nagyobbacska egyházközség meghívását is, de azért is keményen meg kellett mérközni.” Nem akartam vitába szállni, mert úgysem sikerült volna előítéletét megváltoztatni.

Amikor a tordai unitárius egyházközség lelkészi állása Kiss László közkedvelt, nagyrabecsült kollegánk tragikus halála következtében megüresedett, és az egyházközség előljárói személyemre gondoltak, először visszariadtam. Úgy gondoltam, hogy egy nagy múltú, történelmi hírnévvel, reputációval rendelkező egyházközség, amelynek mindig kiváló papjai voltak, nálam képzetesebb, tapasztaltabb lelkészre tarthat igényt.

Aggályaimat megosztottam néhány lelkész kollégával is, és volt, aki rögtön megértette habozásom, tétovázásom okát. A számottevő munka, a rengeteg tennivaló mellett az önálló magyar iskola ügye is felborzolta a kedélyeket, s még nem tapasztalt indulatokat kavart fel. Mégis többen biztattak arra, hogy vállaljam a felkérést, az egyhangú meghívást. Természetesen voltak, akik féltettek, aztán voltak olyanok, akik habozásom láttán bátorságomat, hivatástudatomat, egyházam iránti elkötelezettségemet kérdőjelezték meg; voltak, akik kritizálással, bírálattal, leszólással próbáltak rávenni a meghívás elfogadására.

„Jó szándékúak a baráttól kapott sebek” – olvassuk a Szentírásban is, és én hiszem, hogy végleges döntésem meghozatalához ki-ki valamilyen formában hozzájárult. A legtöbbet számomra természetesen a *tordaiak szívélyes hívása* jelentett.

*

Soha nem szerettem „takaréklángon” égni, spórolni, fukarkodni az erőmmel. A kötelesség számomra is mindig „mázsás kanti szó” volt. Ezért lett válaszom – *igen*. „Non recuso laborem,” „Nem utasítom el, vállalom a munkát” – ezeket a szavakat ismételtettem, amikor elfogadtam a meghívást. Márton Áron, a nagynevű katolikus püspök mondta/idézte ezeket a szavakat 1939-ben, amikor püspöknek választották, s ez volt jelmondata is. „Domine, si adhuc populo tuo sum necessarius, non recuso laborem. – Uram, ha néped számára még szükséges vagyok, nem utasítom el, vállalom a munkát.”

Én is ezt érzem. Ha népem, egyházam, a tordaiak számára szükséges vagyok, nem utasítom el, vállalom a munkát.

Kedves Keresztény Testvéreim!

Sokat töprengtem azon, milyen bibliai verseket válasszak a mai alkalomra. S végül Jeremiás próféta elhívásának története mellett döntöttem. Úgy érzem, az ő elhívása és látomása alkalmas mai mondanivalóm kifejezésére.

A lelkészi hivatás és a prófétai megbízatás között mindig szoros kapcsolatot, lényegi hasonlóságot éreztem. A próféta (a görög *pro* és *phémi*) kifejezés azt jelenti: valakinek a nevében beszélni, valakiért szólni. A próféta soha nem önmagáért szólt, nem a maga személyét kívánta előtérbe állítani, nem önmaga dicsőségét kereste; nem a maga nevét akarta „fölfuttatni”; nem önmagáért küzdött, hanem egy *ügyért*, egy ügyet kívánt diadalra juttatni, amely fontosabb volt életénél is. A prófétát soha nem hiú szereplési vágy hajtotta, hanem egy ügy szenvedélyes szeretete fűtötte, ragadta magával, kényszerítette, és az elől nem tudott „elmene-külni”.

A lelkészi hivatás is ilyesféle szenvedély, elkötelezettség az én értelmezésemben.

Reményik Sándor *Mi marad meg* című verse ennek lényegét adja vissza: „Ha csak egy lelket szebbé, jobbbá tettem, / Ha csak egy szívbe szent magot vettem, / Ha csak egy lángot növeltem az égig, / Egy ügyet védtem utolsó csepp vérig: / Mit érdekelnek korok, emberek, / S hogy meddig emlegetik nevemet, / És meddig élek énekesek ajkán, / Ha földi parttól eloldódott sajkám?”

Azt olvastam a Szentírásból, hogy Jeremiást Isten még születése előtt kiválasztotta a maga számára. Nem Jeremiás akar tehát próféta lenni a maga elhatározásából. Mert sohasem emberek akaratából származott a prófétaság és a prófécia. Jeremiás *megbízást* kap, amely abban áll, hogy legyen Isten szavának hirdetője *a nemzetek között*. Ám Jeremiás megrémül a feladat nagyságától, és fiatalágát, tapasztalatlanságát, a profétikus beszédben való járatlanságát hozza fel mentségül. Isten azonban kijelenti, hogy ő azt választja ki, akit akar; és *akit kiválasztott, azt alkalmassá is teszi a feladatra*, a szolgálatra. Majd Jeremiás az isteni kéz érintését érzi az ajkán, és ez a profétai tisztségre való felavatást jelenti. Ez arra jogosítja fel, hogy Isten szavainak közvetítője, továbbadója legyen. A próféta szava ezentúl döntő fontosságú lesz az ítélet és üdvösség, a pusztulás és megmaradás kérdésében. Isten megígéri, hogy nem hagyja el szolgáját, sőt szinte legyőzhetlenné teszi: „Megerősített várossá teszek ma téged: vasoszloppá és ércfallá. Harcolnak ellened, de nem bírnak veled.”

A próféta Isten megbízottjaként felhatalmazást kap minden olyan cselekedetre, amely Isten tervének megvalósulását munkálja. Ezért parancsolja neki az Úr, hogy „gyomlálj és irts, pusztíts és rombolj, építs és plántálj”. Isten nem enged, hogy romos, dűledező, ingatag alapra építsenek. Állhatatlan, megbízhatatlan hitre nem lehet építeni. S a gyarlóságok, tévelygések tövisei közé sem lehet vetni, mert nem lesz termés. Ezért azt parancsolja, hogy „szántatok fel új szántóföldet, ne vessetek a tövisek közé”.

Isten látomásban is üzen a prófétának: „Így szólt hozzám az Úr igéje: »Mit látsz Jeremiás?« Ezt feleltem: »Mandulavesszőt látok.« Az Úr pedig ezt mondta: »Jól látod, mert gondom van rá, hogy ígémet beteljesítsem.«” Vajon miért éppen mandulavesszőt mutatott az Isten Jeremiásnak? Mit akar ezzel a látomással Jeremiás tudomására adni az Úr?

A mandulafa a bibliai táj meghatározó eleme. Tavasszal elsőként hajt ki. Jóval lombfakadás előtt hihetetlen gyorsasággal, akár egy nap alatt virágba borul. Rózsaszín, majd kifehéredő virága a fakadó tavaszt, az ébredést jelképezi. Az élet, a remény, a megújulás jelét állítja tehát Isten Jeremiás elé mandulavessző formájában. És Isten azt is üzeni, hogy prófétája *vigyázza ezt a megújulást*. Szimbólumként a mandulavessző az ébredés, éberség, ébrenlét, állandó készenlét és a virrasztás üzenetét hordozza.

A virágzó mandulaág fontos szerepet kapott már a pusztai vándorlás során, amikor Izrael népe fellázadt a vezetők, Mózes és Áron ellen. Az Úr parancsára

Mózes egy-egy mandulavesszőt kért minden törzs vezetőjétől, és az Úr színe elé helyezte a bizonyosság sátrában. Úgy rendelkezett az Úr, hogy akinek a vesszeje másnapra kivirágzik, azt választja ki vezetőnek. Áron vesszeje virágzott ki, bimbót fakasztott, virágot növelt és mandulát érlelt (4 Móz 17,23). Így erősítette meg Isten Áron és családja számára az örökös papság ígérését. A kihajtott mandulavessző a kiválasztottságot, a kiválasztott iránti hűséget szimbolizálja.

Izraelita pénzekben a *makkabeusliliomként* maradt fenn Áron vesszeje, s ott továbbra is a papság hűségét és buzgóságát jelképezi.

De még számos helyen látható a mandulaág: a hétágú gyertyatartó, a menóra ágain és a frigszekrényen levő mandula alakú díszítések Isten állandó jelenlétét szimbolizálják és egyben hatalmát, valamint hűségét hangsúlyozzák. Vezérek, királyok ruházatán vagy a kezükben a mandulafa hajtása tekintélyt, hatalmat jelképez. A mandula fehér virága a tisztaság, a szüzesség szimbóluma volt. Lúz, azaz „mandulafa” volt Bétel korábbi neve is. A Bétel pedig azt jelenti, hogy „Isten háza” és „a menny kapuja”. (1Móz 28,10–22).

Ugye, mennyi üzenetet, figyelmeztetést hordoz egy egyszerű bibliai jelkép, a mandulaág?! Ugye, mennyire fontos, nélkülözhetetlen értékek ma is a hűség, buzgóság, éberség, készenlét, tisztaság, kiválasztottság és szolgálatkészség? Ugye, mekkora szükség van ma is Isten jelenlétének felismerésére, hatalmának és tekintélyének elfogadására? Ugye, mekkora szükség van ma is Isten házára, a menny kapujára?

Valljuk be, keresztény Testvéreim, hogy időnként *szükségünk van egy-egy felelősségre, ébredésre, megújulásra*, mind nemzeti mind vallási síkon. Nemcsak Jeremiás korában volt szükség ébredésre, eszmélésre, éberségre, virrasztásra, hűségre, buzgóságra, tisztaságra, kiválasztottságra, Isten szolgálatára, hanem korunkban is.

Németh László *Debreceni káté* című irásában a következőkre figyelmeztet: „A magyarságnak be kell bizonyítania, hogy nem szakítja szét a csontjain átsüvöltő változás.” – Hogy állhat helyt a magyarság? – teszi fel a kérdést. S válasza: – Ki kell egyenesednie, és sorsa helyére szöknie. – Hogy egyenesedhet ki a magyarság? – kérdezi. – Hagyományai belső udvarára kell húzódnia, legjobb életnedveit kell fölszivattyúznia magába.

Itt és most hagyományaink belső udvara nem lehet más, mint a templom és az önálló magyar iskola.

S hadd egészítsem ki ezeket a gondolatokat néhány hasonlóval: „Halálra ítélt nép nincsen, de vannak öngyilkos népek. Egy nép úgy lesz öngyilkos, ha elfelejti önmagát, elmosódik előtte saját rendeltetése, elfakulnak értékei, elfelejti történelmét, hitét, ősei áldozatait, ha betemeti életlehetőségeinek kutjait.”

De Jeremiásnak volt egy második látomása is: *gőzölgő üstöt látott észak felől közeledni.*

A Bibliában észak az a félelmetes égtáj, ahonnan a megsemmisítő ítélet várható. Jeremiás – a közhit szerint – az ártó hatalmak égtája felől látja közeledni a veszedelmet. Az üst: főzésre, keverésre, olvasztásra használt fémedény. S mivel gőzölgő, fortyogó üstöt lát Jeremiás, ez azt jelenti, hogy a veszély valóságos. Jeremiás látomásában tehát a gőzölgő üst korántsem a jólétet, a meleg ételt, a „húsosfazakat”, a gondtalan életet jelképezte, hanem ellenkezőleg: a pusztulásnak, a megsemmisülésnek, a veszedelemnek, a beolvadásnak, a babiloni fogságnak a fenyegető képe.

Jeremiás látomása szerint a hűtlen népre váró szigorú ítélet nem marad el. Jeremiás szerint a hűség jutalma a megmaradás, míg a hűtlenség következménye, büntetése a pusztulás, a megsemmisülés.

Jeremiás figyelmezteti népét, hogy a szövetséges Egyiptom helyett Istenben bízzék, őhöz maradjon hűséges, mert ez a megmaradás útja. „Ha itt maradtok ebben az országban, akkor építelek és nem rombollok le, elültetek és nem gyomlálalak ki benneteket... De ha az a szándékotok, hogy nem maradtok ebben az országban és nem hallgattok Isteneteknek, az Úrnak a szavára, hanem ezt mondjátok: »Egyiptomba akarunk menni, ahol nem látunk harcot, és nem hallunk kürtszót«..., szidalom és gyalázat ér utol és nem látjátok meg többé ezt a helyet (Jer 42).

Számunk egyre fogy, és nem győzöm hangsúlyozni, hogy *a szív és a szellem erejével kell pótolnunk gyérülő sorainkat*. Hűség, elkötelezettség, versenyképesség és felkészültség nélkül nem maradunk meg!

A hazátlan kozmopolitizmus jelszava: „Ubi bene, ibi patria” – ahol jó dolgom van, ott a hazám – nem szabad hogy visszhangra találjon fiaink és leányaink lelkében. Nekünk itt kell továbbra is küzdenünk, megélhetést teremtenünk a magunk és gyermekeink számára.

Bevallom, kell ehhez egy kis heroizmus is. De hiszem, hogyha Isten ide teremtett bennünket, megadja számunkra a megmaradásunkhoz szükséges hitet és heroizmust is.

Hadd fejezzem be ünnepi beköszöntő beszédem Reményik Sándor *Imádság* című versével:

Uram, rövid pár évre add csak
A szavak csengő színezüstjét,
Vert aranyát a gondolatnak,
Képek suhanó selymét nékem,
Hogy csendbe rejtsem, álomba zenéljem
Mind, mi nekem fáj s szívemen át másnak.
Tudjam: mögöttem százak, ezrek állanak,
Némák, akiknek én vagyok a nyelve,
Tüzes nyelv.

Kar, értük fegyverre kelve,
Árvák, akik nevében én beszélek
S ha elnyelik szóm puszták, sötétségek,
Tudjam: egy világ kínja kihallgatlan.

Hadd dolgozzam selyemmel, vert arannyal
S ki magam itt bolyongok tépve, árván:
Hadd legyen minden sorom súlyos márvány,
Márványba rótt sok-sok mély jelbetű.

A száz sziklába befalazott kincset
Hadd hordjam össze egy roppant halomba,
A szerteszálló sok-sok kósza jajszót
Ezer hangon búgó egy fájdalomba,
Szakadjon le az idegenség fátyla:
Aki engem lát, bennem magát lássa,
S kik rongy létem ma méltó gúnnyal nézik,
Az égből orzott láng, én Istenem,
Égessen be a szívök közepéig!

Pár évet adj csak. Akkor én, Uram,
Kezedbe adom vissza minden vágyam,
Mert mind betelt. És nem éltem hiába.

Ámen.

DR. DONALD SZÁNTHÓ-HARRINGTON

AZ IDŐ MÁSIK OLDALÁRÓL¹

*„Lelkem az életről énekel, de elmém a halálra gondol,
Árnyéka már sarkaimra tapos, és ülő formámra veti magát,
Évek óta már!
Néha közel, szemtől-szembe hajol hozzám.”*

(Walt Whitman)

Bocsánatkéréssel kezdem. Roppant sajnálom, hogy ennyi év után sem beszéltem dallamos, szép nyelvüket. Meg tudnám ezt magyarázni, de azt hiszem, ez most nem szükséges. Ez életem egyik kudarca és a kudarc, az kudarc, bármennyire magyarázkodik is az ember.

Másodsorban köszönöm fiatal barátomnak, Tóth Győzőnek a fordítást, hiszen tudni kell, hogy prédikációt fordítani nem könnyű feladat. Figyelmeztetem őt, hogy a fordítás során nemcsak a jelentést, és az üzenetet, hanem a prédikáció érzelmetartalmának minden árnyalatát meg kell próbálni átadni, más szóval a fordítónak ugyanúgy prédikálnia kell, mint a lelkésznek.

És természetesen megköszönöm drága barátomnak és kollegámnak, Szász Ferencnek, hogy meghívott prédikálni Önökhöz e gyülekezetbe ma, 90. születésnapom és lelkési pályafutásom 68. évfordulójának reggelén. Ez az életkor és szolgálati idő kialakít az emberben egy bizonyos életszemléletet, s ezért tettem szívesen eleget a meghívásnak, meg azért is, mert tisztelem őt és szeretem mint Erdély egyik legjobb unitárius papját! A kísértések biztosan őt sem kerülik el, de nem enged a becsvágynak. Aki beszél vele, biztos lehet abban, hogy az igazat mondja, egyszerűen, egyenesen, bátran, bármilyen következmény ellenére. Törődik Önökkel, és bizalommal fordulhatnak hozzá bármilyen problémával. Ő igazi lelkész! Bátran merem ajánlani példaképként minden fiatal lelkésznek!

Ma reggel „az idő másik oldaláról” fogok beszélni Önöknek. Erre a kifejezésre John Berger *Szicíliai vonalak* című könyvét olvasva bukkantam rá. A teljes mondat így hangzik: „minden együtt létezik az Idő másik oldalán”. Szerzője azt a felfogást támadja, amely szerint ha meghalunk, mindennek vége. Lehet, hogy nem vagyunk tudatában, de minden, igen, minden, ami valaha létezett és létezik, együtt van „az idő másik oldalán”. Semmi sem áll meg, semmi sem vész el. Létünk minden mozzanata, életünk minden pillanata, minden eseménye felhal-

¹ Elhangzott Brassóban, 2004. július 11-én. Fordította Tóth Győző és Szász Ferenc.